

# RÉGIÓK NÉPMŰVÉSZEINEK TALÁLKOZÓJA ERDÉLYBEN

Székelyudvarhely, 2010. október 9–10.

A magyarországi tapasztalatok azt mutatják, hogy a csaknem fél évszázados „szocializmus” során gazdaságilag kivézetett társadalmakban elsősorban azok a civil szervezetek tudnak eredményesen helytállni, szakmai és érdekvédelmi szolgálatot végezni, ahol megvan az ehhez szükséges legalább három feltétel. Nevezetesen:

- valamennyire is számottevő létszámú, a szerveződést igénylő közösség;
- társadalmi szervezet működését akár csak jelképesen is támogató intézményi háttér;
- néhány, de legalább egy rátermett, mondhatni önfeláldozó személy, aki szakmai és emberi vállalásával egyéni (és családi) érdekeit össze tudja egyeztetni a felvállalt közösség szolgálatával.

Ezeket a feltételeket az 1990 után nehezen regenerálódó Magyarországon sem könnyű újratertemni, pedig már több mint húsz esztendeje próbálkozunk vele. A Romániához tartozó Erdélyben azonban a magyarság e tekintetben is hátrányos helyzetben van. Egyrészt a kisebbségi létből fakadóan hiányosak a magyarság érdekeit is szolgáló intézmények, másrészt pedig, mert Romániában nincsenek mélyen gyökerező hagyományai a társadalmi szerveződéseknek.

Mindezek ismeretében és előrebocsátásával kell értékelnünk, hogy Székelyudvarhelyen immár több mint harminc esztendeje, 1979-ben létrejött az Udvarhelyszéki Népművészek Egyesülete elődjének tekinthető *Fafaragó Klub*, amihez aztán 1991-től más népművészeti ágakhoz tartozó népművészek is csatlakoztak, és 1994-ben közös szervezetet alapítottak. „Ennek a lelkes alkotókból álló szövetségnek – írja Szakál Gizella, a szervezet egykori vezetője – döntő szerepe volt az országos szövetség létrehozásában és irányításában, ugyanis a vezetőség többsége 2004-ig az udvarhelyszéki egyesületből verbuválódott.” Joggal tekinthetjük tehát Székelyudvarhelyt a Romániai Magyar Népművészeti Szövetség bölcsőjének, noha tudjuk, hogy Háromszéken, Gyergyóban, Kalotaszegen és máshol is voltak népművészeti szerveződések. Ám ezek – mint általában a különféle tömbökben

és szórványokban élő romániai magyarság civil szférájának részei – nemigen tudtak összefogni, nem sikerült munkájukat a szükséges mértékben összehangolni. Ezért volt óriási jelentősége, hogy a csíkszeredai székhelyű Romániai Magyar Népművészeti Szövetség tizenöt éves évfordulóját követően, 2010. októberében Székelyudvarhelyen az Udvarhelyszéki Népművészek Egyesülete megszervezte a Régiók Népművészeinek Találkozóját, ahol lehetőség nyílt a különböző térségek népművészeinek (népi iparművészeinek, pontosabban képviselőiknek) igen jól szervezett összejvetelére.

A találkozó rangját jelzi, hogy a Városházán lévő szépséges Szent István terem volt a helyszíne, *Bunta Levente* polgármester nyitotta meg, és Borboly Csaba, Hargita Megye Tanácsának elnöke képviselőjében *Benyovszki Lajos* köszöntötte a résztvevőket. Érdemes megszívlelni a város polgármesterének szavait: „Vannak népek, amelyek több ezer éves halott tárgyi emlékeikre hivatkozhatnak, de a mi megőrzött kulturális emlékeink ma is élők. Mert mi őrizzük és megbecsüljük ezeket az emlékeket, s reméljük, hogy e téren történészeink is hamarosan utolérnek bennünket.”

Az éppen ez időben tartott Feketetői-vásár jócskán magához szippantotta Erdély nyugati felének népművészeit, így az udvarhelyi találkozó résztvevőinek zöme a Székelyföldről került ki. De az előtérben rögtönzött kiállításon így is együtt láthattuk Csík, Gyergyó, Erdővidék, Felső-Háromszék, Kalotaszeg, Marosszék, Mezőség, Beszterce és a vendéglátó Udvarhelyszék népi iparművészeinek alkotásait, elsősorban kerámiákat, fafaragásokat és textilanyagokat.

A *Both Aranka* vezette székelyudvarhelyi Kékiringó Néptáncsoport táncosai, valamint a méréfalvi Nyíró József Általános Iskola tanulói – az elbűvölően szavaló *Mihálykó Szilvia* és a szépségesen daloló *Pál Kincső* – jó hangulatot teremtettek a tanácskozáshoz, melynek kezdetén a különböző tájegységek népművészeti egyesületeinek képviselői röviden bemutatták szervezetük tevékenységét, s valamivel bővebben vidékük népviseletét, amit magukon vagy társaikon hordoztak. A programnak

ebből a részből az derült ki, hogy a népi iparművészet számos kiválósága él és dolgozik ezen a tájon, de elsősorban az egyéni teljesítmény és nem az öszszehangolt, szervezett munka jellemző rájuk. Pedig ha erősödne a szervezeti élet, annak nyilvánvalóan kedvező hatása lenne a népművészeti közösségek szellemi teljesítményére és – uram bocsá! – gazdasági eredményességükre is. Ez lenne az ízig-vérig közművelődési feladat, amihez a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus is komoly szakmai segítséget nyújthatna. Ennek a folyamatnak a lehetőségeit és korlátait vázolta *Tifán Irén*, az Udvarhelyszéki Népművészek Szövetségének elnöke.

Az első nap délutánján elhangzott előadások valamilyen formában és összefüggésben mind a hagyományos értékek jelentőségéről szölkak.

*Miklós Zoltán*, a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum munkatársa a legendás emlekű Bandi Dezső népművészetre gyakorolt hatásáról beszélt, aki a diktatúra nehéz korszakában, a „Megéneklünk Románia” politikai akciót kihasználva bizonyos ideológiai védeettséget szerzett a népművészetnek és a népi iparművészeknek, továbbá jelentős mértékben kitágította – mások szerint összemosta – a népművészet és az amatőr képzőművészet területeit.

*Gaal János*, a budapesti Néprajzi Múzeum nyugalmazott főrestaurátora bensőséges, színes, vetítettképes előadásban mutatta be, hogy értő kézzel és lélekkel miként lehet a hagyományra alapozva megmenteni, sőt felújítani elhanyagolt, lepusztult templomok festett kazettáit, karzatait.

Jómagam a népművészet és a népi iparművészet megkülönböztetésének jelentőségére hívtam fel a figyelmet, kifejtve, hogy az előbbi kategóriába azok a közösségi ízlés szerint készült alkotások tartoznak, amelyeket a nép a maga anyagi vagy szellemi szükségletére hozott létre, saját hagyományai alapján. Ezzel szemben az elmúlt 2–3 emberöltő alatt született, többé-kevésbé a népművészet ízlésvilágában gyökerező termékek népi iparművészeti alkotások. Ezekben ugyanis nem elsősorban az apáról-fiúra öröklődő tudás testesül meg; nem saját használatra szánt, hanem inkább értékesítésre készült dísz tárgyakról van szó. Mivel pedig nem közösségi, családi tudáson alapul a tevékenység, és nem a közösség minősíti az eredményt, hanem befogadja (*megőrzi* avagy *elveti: elfelejti*), fontos szerepe van a tanulásnak, a képzésnek, valamint a szakmai zsűrizésnek, ami a népi iparművészeti szervezetek feladata.

*Harangozó Imre*, az újkígyósi Ipolyi Arnold Népfőiskola vezetője „*Sokat gondolkodtam a régi atyákról*” című előadásában a népművészet jelképrendszerének áttételes értelméről és motívumvilágáról

beszélt. Óva intett attól, hogy amiért már (vagy még) nem ismerjük a jelképek pontos értelmét, azt gondoljuk, hogy ezek csak esztétikai szempontok kielégítésére szölkáltak. Hiszen szimbólumokat az igényesség bizonyos szintjén nem lehet – vagy legalábbis nem helyes – öncélúan alkalmazni.

Föltétlenül szölknom kell még *P. Buzogány Árpád*, a Hargita Megyei Hagyományörzési Forrásközpont munkatársa „*A népművészet határán*” című előadásáról, amelyben a népi iparművészet stílusformáit, zsákutcait, valamint a megoldást jelentő változatok taglalásával lényegében a már említett Bandi Dezső szellemét idézte, dilemmáit elevenítette fel. Határozott állásfoglalás nélkül olyan kérdéseket fogalmazott meg, hogy pl. meddig lehet elmenni a népi iparművészetben a hagyomány, a stílus és az anyag természetes kapcsolatának rovasára, hogy az még ne váljon giccsé, öncélú csebecbecsév. Erőteltjesen feszegette tehát a népi iparművészet határait, de néhány ötletes, természetes anyagok felhasználásával készült tárgy képeinek bemutatásával valószínűleg meggyőzte a hallgatókat arról, hogy a népi iparművészetnek igen kiterjedtek – ha nem is korlátlanok – a lehetőségei.

Lényegében erről szölk az Udvarhelyszéki Népművészek Egyesületének bizonyára legidősebb és talán legfiatalabb tagjának, *Zsigmond Endrének* és *Lukács Andreának* „*A gyékényfonás múltja és jelene a Beszterce megyei Tacs faluban*” című előadása. A hagyományos keretekből kiszabadult formák rendkívüli gazdagságát – hogy azt nem mondjam: burjánzását – láthattuk a bemutatott képeken. Ezeket ugyanis még nem szelektálta sem az idő, sem a közösségi ízlés, talán még az egyre inkább mindenhatónak tekintett „fizetőképes kereslet” sem.

A Régiók Tanácskozásának másnapján gazdag programú tanulmányúton vettünk részt. A székelykapus Máréfalva tájházában, az Orbán Balázsra emlékező Szejkefürdő Borvízmúzeumában, a közelmúltban árvízsjúttot Nyikómalomfalva székelykapu-faragójánál, a korábban szitakötőiről nevezetes Siménfalva vesszőfonó mesterénél s az Isten háta mögötti Kőrispatak Szalmakalap Múzeumában találkozhattunk azokkal az emberekkel, akik számára a hagyomány valóban értéket jelent. Olyan értéket, amire vigyáznunk kell, amit meg kell becsülnünk, mert ahogyan mi őrizzük ezt a hagyományt, úgy őriz a hagyomány bennünket.

Jó érzés volt „vénen is frissen” Erdélybe települtként feloldódni a népművészek közösségében, ahol a szívbeli együvé tartozást mi sem mutatta jobban, mint hogy az út során a máréfalvi leánykával szinte közös népdalrepertoárt fűjtünk az autóbussen.